

Recenzja pracy doktorskiej

mgr Alicji Libury

Krytyczna analiza wiodących metod Terapii Tańcem i Ruchem

w świetle antropologii chrześcijańskiej oraz

propozycja alternatywnej metody choreoterapeutycznej opartej o chrześcijańską antropologię

i mającej zastosowanie w pedagogice, psychiatrii, psychoterapii i socjoterapii

przygotowanej pod kierownictwem naukowym ks. bp prof. dr hab. Janusza Mastalskiego

Wprowadzenie

Krytyczna analiza wiodących metod Terapii Tańcem i Ruchem w świetle antropologii chrześcijańskiej oraz propozycja alternatywnej metody choreoterapeutycznej opartej o chrześcijańską antropologię i mającej zastosowanie w pedagogice, psychiatrii, psychoterapii i socjoterapii jako problematyka naukowo-badawcza stanowi zagadnienie cenne i nieobecne w interdyscyplinarnym dyskursie nauk społecznych. Pani mgr Alicja Libura poprzez podjętą tematykę zaprosiła do dyskusji zarówno pedagogów, terapeutów, psychologów, filozofów i socjologów, koncentrując ich uwagę na metodzie Terapii Tańcem i Ruchem oraz alternatywnej metodzie choreoterapeutycznej, bazującej na chrześcijańskiej antropologii, a skoncentrowanej na wsparciu, pomocy i rozwoju człowieka, będącego w określonej sytuacji życiowej, w/po określonych życiowych doświadczeniach. Przedłożona do oceny rozprawa doktorska sytuuje się w centrum współczesnej myśli i praktyki, szeroko ujętej terapii, w której sfery: emocjonalna, społeczna, poznawcza i fizyczna człowieka są ujmowane integralnie, zaś ruch i taniec ujmujące w takich wymiarach człowieka są warunkiem uzyskania równowagi życiowej, poprawy zdrowia i samopoczucia, zrozumienia siebie w relacji ze sobą, z innymi i otaczającym światem.

Już we wstępie należy docenić wkład Doktorantki w porządkowanie wiedzy i doświadczeń z zakresu choreoterapii (tu Terapii Tańcem i Ruchem (DMT)) oraz ulokowanie jej, nadanie znaczenia oraz sensu w ramach chrześcijańskiej antropologii. Ukazuje, że duchowy, eschatologiczny i cielesny wymiar człowieka (ciało jako wartość „ja” psychicznego) ujmowane integralnie pozwala w procesie terapii spojrzeć na pacjenta, jako osobę (cielesność i duchowość są ze sobą powiązane), a poprzez to udzielić mu wielowymiarowego wsparcia i pomocy w procesie powrotu do równowagi, przy wykorzystaniu DMT. W tym zakresie przyjęta do oceny rozprawa doktorska Pani mgr Alicji Libury, stanowi niewątpliwie innowację, zaś wzmocniona propozycją własnej metody choreoterapeutycznej z opisanymi doświadczeniami pacjentów w zakresie procesu zdrowienia, wpisuje się najnowsze nurty terapii przez sztukę o jasno określonych założeniach filozoficznych, psychologicznych i choreoterapeutycznych. Z tej perspektywy praca jest zarówno odpowiedzią na potrzeby wprowadzania nowych metod pracy w terapii przez sztukę, potwierdzonej w badaniach naukowych, a także wypełnieniem oferty profilaktycznej, terapeutycznej, czy wychowawczej dla różnych grup odbiorców (zarówno uwzględniając kryterium wieku, jak i doświadczanych trudności, problemów, kryzysów, wymagających przepracowania, leczenia i przywrócenia równowagi). Ponadto praca stanowi też cenne źródło wiedzy i inspiracji dla pracowników naukowych. Mianowicie zarówno uzupełnia lukę w dotychczasowej wiedzy z zakresu skuteczności działań choreoterapeutycznych, jaki i inspirowanie do podejmowania naukowych eksploracji w tym zakresie. Zatem już w tym miejscu należy docenić wartość podejmowanego przez Doktorantkę zagadnienia naukowo-badawczego, jak i docenić promotorstwo i naukową opiekę ks. bp prof. dr hab. Janusza Mastalskiego nad realizowanym projektem. Wpisuje się w on w najnowsze trendy terapii przez sztukę, jest przykładem łączenia różnych metod tańca i ruchu w adaptacji do alternatywnej do Terapii Tańcem i Ruchem metody choreoterapeutycznej opartej o chrześcijańską antropologię dla jakościowego funkcjonowania osoby człowieka w relacji do siebie, do Boga, do innych, i do świata.

Formalna struktura pracy

Przedłożona do oceny rozprawa doktorska liczy 223 strony. W strukturze wyodrębniono Wstęp, pięć głównych rozdziałów, Zakończenie. Ponadto zamieszczono: streszczenia w języku polskim i w języku angielskim oraz Spis bibliograficzny: ponad 200

pozycji druku zwartego i artykułów z czasopism (w tym w języku angielskim i francuskim) oraz źródeł internetowych.

Rozprawa ma spójną i logiczną strukturę. Składają się na nią rozdziały o zróżnicowanej i dobrze uzasadnionej problematyce, co jest mocną stroną pracy. Uzasadnienia formułowane są prawidłowo i odnoszą się do problematyki pracy oraz przyjętych celów. W pierwszych czterech rozdziałach teoretycznych Doktorantka omówiła kluczowe kategorie pojęciowe zawarte w temacie pracy, wyprowadzając je z przyjętego myślenia teoretycznego. W kolejnym rozdziale - piątym – przedstawiła własną, alternatywną metodę DMT opartą na chrześcijańskiej antropologii oraz wskazała terapeutyczne źródła jej inspiracji, zintegrowane i zaadoptowane do proponowanej metody, a także ukazała jej wartość przez pryzmat uczestników zajęć bezpośrednio doświadczających jej oddziaływań. Całość pracy opatrzone jest wstępem oraz zakończeniem, zawierającymi treści adekwatne do ich funkcji. Należy podkreślić, że Doktorantka potrafi precyzyjnie formułować własne myśli, uzasadniać wybory, wskazywać źródła zainteresowań badawczych. Jest świadoma swoich celów, tego, o czym pisze oraz potrafi wskazać, jaką to ma wartość.

Ocena teoretycznej zawartości dysertacji

W literaturze z zakresu pedagogiki, terapii pedagogicznej marginalnie występują opracowania naukowo-badawcze w odniesieniu do DMT, a w zakresie wykorzystania jej założeń w praktyce pedagogicznej, czy socjoterapeutycznej brak jest w zupełności. To właśnie ten obszar Doktorantka pomyślnie zagospodarowała, mimo, iż nie przeprowadziła jeszcze eksperymentalnej weryfikacji skuteczności i efektywności opracowanej przez Nią metody (to już praca na kolejny awans), a jedynie interpretację wypowiedzi uczestników DMT w perspektywie konstruktywistycznego budowania i potwierdzania teorii i założeń praktycznych.

Rozdział I zatytułowano *Taniec jako uniwersalna wypowiedź człowieka – funkcje tańca w kulturze na przestrzeni wieków*. Zgodnie z zapowiedzą w tytule rozdziału, Doktorantka od czasów prehistorycznych, aż do współczesności opisuje znaczenie i wartość tańca, jako dziedzictwa kultury duchowej, jako elementu towarzyszącemu egzystencji człowieka już od momentu tworzenia się pierwszych ludzkich społeczności. Poza definicyjnym ujęciem oraz genezą, w ciekawy, nasycony dynamiką narracji opisuje funkcje i treści tańca w perspektywie czasu historycznego, eksponując kluczowe dla rozwoju

duchowego, estetycznego, muzycznego czy poznawczego i funkcjonalnego aspekty tańca. Konkluzje z tego rozdziału są dość zaskakujące, mianowicie, że podstawowe funkcje tańca od czasów prehistorycznych nie zmieniły się zasadniczo (taniec ewoluował w formie, ale nie w funkcjach) w porównaniu do współczesności. W rozdziale tym, warte zauważenia i docenienia jest podjęcie wątku odnoszącego się do chrześcijańskiej refleksji na temat tańca w ujęciu przekrojowym - od początków chrześcijaństwa do czasów współczesnych (m.in. s. 28-30, 34-36, 44-45). Tym samym można uznać ten zabieg za wprowadzenie w teoretyczny zamysł dalszego konstruowania założeń teoretycznych DMT oraz zapowiedź kierunku myślenia i działania Doktorantki w zakresie opracowania własnej, alternatywnej metody choreoterapeutycznej opartej o chrześcijańską antropologię.

Kolejny rozdział teoretyczny II, *Terapia Tańcem i Ruchem jako skuteczna forma terapeutyczna*, dedykowany jest w całości szczegółowemu opisowi DMT. Zgodnie z logiczną strukturą konstrukcji rozdziału wychodzi od definicji Terapii Tańcem i Ruchem (DMT), następnie ukazuje genezę powstania DMT wraz z inspiracjami filozoficzno-artystycznymi, będącymi podstawą DMT (tu szczególnie dookreślone są podstawy bazujące na psychoanalitycznej myśli Gustawa Karola Junga i jego rozumieniu człowieka oraz artystyczne zakorzenienie w analizie ruchu Rudolfa Labana, co stało się dla twórców DMT głównym narzędziem służącym do opisywania i interpretacji ruchu pacjenta). Tę część pracy uważam za interesującą i nacechowaną myśleniem krytycznym Doktorantki. W dalszej kolejności w rozdziale II zostali zaprezentowani prekursorzy DMT (m.in. M. Chace, T., Schoop, B. Evan i in.) wraz z pierwszymi ośrodkami choreoterapeutycznymi (s. 54-83). Ostatni podrozdział tego rozdziału zawiera istotę kluczowej kategorii naukowej ujętej w tytule rozprawy – czyli DMT. Zgodnie z ideą DMT mgr A. Libura określa podstawę DMT zawierającą się w idei, że cielesność i duchowość łączą się w człowieku. Dalej opisuje strukturę procesu terapeutycznego, techniki i strategię w nim wykorzystywane oraz dookreśla model relacji terapeutycznej. Rozdział ten kończy Doktorantka podrozdziałem zawierającym relację z badań (s. 78-83) odnoszących się do efektywności i skuteczności Terapii Tańcem i Ruchem. Te dwa ostatnie podrozdziały są ważną przesłanką, będącą inspiracją dla Doktorantki w zakresie projektu własnej metody choreoterapeutycznej (od idei poprzez diagnozę oraz techniki i narzędzia własnej strategii pracy z pacjentem).

Kolejny rozdział, zatytułowany *Zarys antropologii chrześcijańskiej*, jest swoistym wprowadzeniem czytelnika w istotę myślenia o człowieku jako istocie duchowej i cielesnej. Tak szczegółowa analiza założeń antropologii chrześcijańskiej (s. 84-127), ma swoje uzasadnienia dla tła teoretycznego metody opracowanej przez Doktorantkę. Bowiem w

rozdziale tym ukazuje, że antropologia chrześcijańska, rozumie człowieka w sposób integralny, podkreślający jego godność i podmiotowość, co jest podstawowym konstruktem filozoficznym autorskiej metody choreoterapeutycznej. Stąd też zrozumiały jest wyeksponowany aspekt odnoszący się do chrześcijańskiego rozumienia wymiaru cielesnego ludzkiej egzystencji (udowadnia, że chrześcijaństwo cielesność człowieka ujmuje i postrzega pozytywnie i realistycznie).

W ocenie recenzenckiej na szczególne wyróżnienie zasługuje rozdział IV, *Analiza krytyczna wiodących metod Terapii Tańcem i Ruchem przez pryzmat antropologii chrześcijańskiej*. Zapowiedziana w tytule krytyczna analiza została przeprowadzona przez Doktorantkę z sukcesem, potwierdzając tym samym umiejętności w tym zakresie na bardzo wysokim poziomie. Tłem krytycznej analizy były założenia antropologii chrześcijańskiej (szczególnie personalizm Karola Wojtyły oraz logoteoria Viktora Frankla) zaś poziom analizy wiodących metod DMT ulokowany został wokół trzech obszarów: 1) kontrowersje wokół aspektu antropologicznego (tu zaś wyeksponowane zostały m.in. kontrowersje związane ze znaczeniem nieświadomości, rozumieniem duchowości oraz ze sposobem postrzegania ciała); 2) kontrowersje wokół aspektu etycznego (głównie obszar relacji terapeutycznej w DMT); 3) kontrowersje społeczne (bezpośrednia konsekwencja kontrowersji antropologicznych).

Część teoretyczna, jako tło koncepcyjno-krytyczne dla autorskiej metody choreoterapeutycznej jest dowodem na odczytanie Doktorantki oraz potwierdza wskazaną we wcześniejszych ocenach recenzji łatwość porządkowania wiedzy zgodnie z przyjętymi ramami teoretycznymi. Należy podkreślić, że osadzenie teoretyczne zawiera relację z szerokiego wachlarza literatury, skoncentrowanej wokół kluczowych, wskazanych w tytule rozprawy kategorii, co w dalszej konsekwencji przyczyniło się do szczegółowego opracowania założeń koncepcyjnych własnej metody choreoterapeutycznej bazującej na chrześcijańskiej antropologii.

Ocena autorskiej metody choreoterapeutycznej

Doktorantka w rozdziale V, zatytułowanym *Propozycja alternatywnej metody Terapii Tańcem i Ruchem opartej o chrześcijańską antropologię*, zaprezentowała założenia koncepcyjne i realizacyjne (metody, techniki, narzędzia) własnej metody choreoterapeutycznej, bazującej na ideach personalizmu Karola Wojtyły. Jak podkreśla Doktorantka, jej propozycja jest alternatywą dla dorobku DMT zakorzenionego w nurcie

psychoanalitycznym. Dlatego też bazuje na personalizmie Karola Wojtyły (uwypuklając głównie i rozwijając dla DMT normy i wartości personalistyczne) i unika psychoanalitycznych elementów wzbudzających kontrowersje antropologiczne. Metoda ta, korzystając z dotychczasowego dorobku, jest poszerzeniem zakresu oddziaływania terapeutycznego ze względu na odniesienie do wartości personalistycznych, szczególnie zaś personalizmu Karola Wojtyły. To on staje się fundamentem proponowanej metody, a szczególnie takie jego założenia, jak: „aktywizacja dynamizmu osoby, odkrywanie transcendencji i integracja osoby w procesie DMT, odkrywanie piękna osoby ludzkiej w twórczym i świadomym ruchu oraz – ostatecznie - aktywizowanie uczestnictwa w procesie Terapii Tańcem i Ruchem” (s. 7). Proponowana przez Doktorantkę metoda mimo, iż wychodzi od pracy z pojedynczą osobą, prowadzi ku otwarciu na spotkanie z drugim człowiekiem oraz na budowanie zdrowych relacji z innymi ludźmi (relacja ku sobie i ku innym). Perspektywy teoretyczne autorskiej metody unaoczniają również obszary, które nie obejmują pomocą terapeutyczną psychoanalityczne metody Terapii Tańcem i Ruchem, właśnie ze względu na antropologiczne różnice. Autorka w dalszej części prezentacji metody określa również techniki narzędzia w niej stosowane, a które współbrzmia z personalistycznym podejściem do Terapii Tańcem i Ruchem. Czerpie zatem inspiracje z Rytmiki Émila Jaques-Dalcroze’a, (z tzw. *Plastique animée*, czyli plastyka ożywiona), z Metody Ruchu Rozwijającego Weroniki Sherborne (MMR), oraz elementów terapii Integracji Sensorycznej (SI). Dopelnieniem potwierdzającym komplementarność metody i efektywność jej zastosowania są zawarte w ostatnim podrozdziale ocenianego rozdziału wypowiedzi uczestników warsztatów z wykorzystaniem autorskiej metody choreoterapeutycznej bazującej na antropologii chrześcijańskiej. Wypowiedzi trzech uczestników cyklu autorskich warsztatów Terapii Tańcem i Ruchem w nurcie personalistycznym wraz z podjęta przez Doktorantkę próbą interpretacji w nurcie konstruktywistycznym (budowanie teorii na podstawie doświadczeń uczestników w odniesieniu do głównych założeń koncepcyjnych autorskiej metody choreoterapeutycznej), są interesującą narracją, która może stać się podstawą do opracowania narzędzi badawczych (np. testów), służących do empirycznej weryfikacji efektywności, skuteczności terapeutycznej zaproponowanej przez Doktorantkę metody. Oczywiście jest to praca już na kolejne projekty awansowe.

W przypadku przygotowywania pracy do druku myślę, że ciekawym dopełnieniem zaprezentowanej autorskiej metody, byłoby wykorzystanie przesłanek metodologicznych socjologii wizualnej (Sztompka, 2005), czyli analiza np. fotografii z utrwalonymi technikami i narzędziami pracy (analizowane komplementarnie ze scenariuszami terapeutycznymi zajęć)

lub jeszcze lepiej posłużenie się materiałem filmowym (uzupełnionym scenariuszem do nagrywanych zajęć), ukazującym stosowane techniki, narzędzia, ale i proces zmiany, rozwoju, wsparcia z osobistymi interpretacjami uczestników zajęć (ze względu na RODO, wymagałoby to oczywiście odpowiednich zabezpieczeń formalno-prawnych i zgody komisji etycznej na wykorzystanie materiałów filmowych, wizualnych w analizie, interpretacji i upowszechnianiu efektów pracy). Materiały filmowe mogłyby również posłużyć, jako narzędzie obserwacji i uzupełnienie np. do eksperymentu i naocznej analizy efektów zmiany, czyli procesu.

Proponuję jeszcze jedną modyfikację/uzupełnienie, mianowicie w przypadku przygotowania pracy do druku warto, jako aplikacje dla praktyki wskazać co konkretnie z proponowanej metody można i w jaki sposób/w jakim obszarze wykorzystać w pedagogice, psychiatrii, psychoterapii i socjoterapii. Szczególnie interesuje mnie jako pedagoga i socjoterapeuty, w jaki sposób Doktorantka wykorzystałaby proponowaną metodę w socjoterapii i dla jakiej grupy odbiorców?

Ostatnia propozycja drobnej modyfikacji odnosi się do tematu pracy. W celu uniknięcia jego szczegółowego rozbudowania można uprościć go i zapisać, jako: *Metoda choreoterapeutyczna oparta na chrześcijańskiej antropologii jako alternatywna metoda terapeutyczna w Terapii Tańcem i Ruchem* lub *Metoda Alicji Libury jako alternatywna metoda terapeutyczna w Terapii Tańcem i Ruchem*

Reasumując: Doktorantka osiągnęła wyznaczone przez siebie cele naukowe. Ukazała ważność aspektu antropologicznego w Terapii Tańcem i Ruchem, udowadniając w analizie krytycznej oraz propozycji autorskiej metody, że warunkuje on pełnię rozwoju osoby człowieka i poprawę jakości jego życia. Dowodzi, że praca terapeutyczna w procesie DMT oparta o personalistyczne założenia DMT poprzez integralne ujęcie osoby ludzkiej, doświadczane w ruchu i tańcu, prowadzi ku pełniejszej integracji osoby, a przez to uzdalnia do relacji z drugim człowiekiem.

Konkluzja

Oceniając ogólnie rozprawę doktorską mgr Alicji Libury, *Krytyczna analiza wiodących metod Terapii Tańcem i Ruchem w świetle antropologii chrześcijańskiej oraz propozycja alternatywnej metody choreoterapeutycznej opartej o chrześcijańską antropologię i mającej zastosowanie w pedagogice, psychiatrii, psychoterapii i socjoterapii* stwierdzam, że porusza

ważną, rzadko podejmowaną i aktualną problematykę interdyscyplinarną, ulokowaną w naukach społecznych i humanistycznych. Jest dobrze osadzona w przyjętych przez Autorkę perspektywach teoretycznych. Oceniana rozprawa potwierdza umiejętności Doktorantki w zakresie samodzielnego projektowania i realizacji projektów naukowo-badawczych. Spełnia warunki stawiane rozprawom doktorskim zgodnie z art. 13 ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki. Wyrażając pozytywną opinię o wykonanej pracy, wnoszę o dopuszczenie Doktorantki do dalszych etapów przewodu doktorskiego, zaś uwzględniając nowatorstwo koncepcji wraz opracowanymi aspektami praktycznymi, możliwymi do wykorzystania w choreoterapii, wnoszę o wyróżnienie pracy doktorskiej.

Janina K. Jankowska